

371. DALEN, VALLEN, ZAKKEN, ZINKEN.

Zich meer of minder snel naar beneden bewegen.

Dalen duidt op een langzame, geleidelijke beweging naar beneden.

Vallen duidt een nederwaartse beweging aan, die niet van onze wil afhankelijk is; zij gaat ook sneller, tengevolge van de aantrekkingskracht der aarde.

Wat *valt* komt met min of meer kracht tegen de bodem, hetgeen niet het geval is bij *dalen*.

Zakken en zinken wijzen op een verwijdering van de oppervlakte tengevolge van een nederwaartse beweging, welke aan die oppervlakte haar oorsprong nam.

Zinken is *snel zakken*, met de bijgedachte, dat het voorwerp geheel onder de oppervlakte verdwijnt.

Als men de klep opent, daalt de ballon. Het stijgen en dalen van het kwik in de buis van de barometer.

In het luchtledige vallen alle voorwerpen even snel. De appel valt van de boom.

Zich aan een touw naar beneden laten zakken. In de modder zakken.

Hij zonk tot aan de knieën in de sneeuw. Het schip kreeg een lek en zonk in de diepte.

372. DANKEN, BEDANKEN, DANK ZEGGEN.

Iemand erkentelijkheid betuigen.

Danken wijst enkel op een gevoel van erkentelijkheid, maar laat in het midden of dit gevoel al dan niet geuit wordt.

Bedanken is zijn dank uitspreken, inzonderheid in de gebruikelijke termen der beleefdheid, voor hetgeen men van iemand heeft genoten of ook voor een vriendelijk aanbod.

Dank zeggen geeft nog uitdrukkelijker te kennen, dat het met woorden geschiedt.

Dit heb ik u te danken. Ik dank u nog voor al de goede lessen, mij in mijn studententijd gegeven.

Zij was nu wel blij, de gelegenheid gehad te hebben, hem voor zijn beleefdheid te bedanken. Zodat ik wel genoodzaakt ben voor uitnodigingen beleefd te bedanken.

Een machtige stem, die luide en klaar de dichter dank zegt, voor wat hij te genieten gaf.

373. DANKEN, WIJTEN.

Iets aan iemand toeschrijven; iemand als de oorzaak van iets beschouwen.

Danken wordt meestal in een goede betekenis gebruikt.

Wijten wordt altijd gebruikt in ongunstige zin.

Hij heeft alles aan zijn weldoener te danken. Waar nog staatskerken bestaan, is het aan zijn invloed te danken. Verstandelijk hebben we oneindig veel te danken aan Frankrijk. (VERMEYLEN)

Hij wijt hem zijn ongeluk. Dat hebt gij aan uw eigen onvoorzichtigheid te wijten.

374. DARTEL, SPEELS, SPEELZIEK.

Tot vrolijkheid genegen.

Dartel betekent uitgelaten speels, overmoedig vrolijk en is meestal een blijk van gezonde natuur, jeugd en levenslust.

Speels duidt reeds meer besef en kennis aan; het onderstelt de behoefte van de geest om zich bezig te houden.

Speelziek zegt men, wanneer de speelsheid verandert in een te grote, meestal door gewoonte versterkte, zucht om te spelen.

Onschuldige *dartelheid* bij kleine kinderen is *speelsheid*; grote kinderen, die door dartelheid hun werk verwaarlozen, noemt men *speelziek*.

Een woud, waar nooit de dartle jonkheid stoeit. Gij zijt maar dartel en luchtig uit overvloed van geest en gezondheid.

Van zes tot elf jaar is het kind nog te speels en te weinig ervaren, om de vergaarde kennis te ripen in het jeugdige hoofd.

375. DAVEREN, DREUNEN, SCHUDDEN, TRILLEN.

Ten gevolge van een schok in een sterk golvende beweging verkeren.

Daveren is een zwaar, dof, weerklinkend en langzaam versterkend geluid voortbrengen, t. w. een geluid dat door trilling of beving veroorzaakt wordt.

Dreunen is een zwaar trillend geluid geven, met een zwaar geluid trillen.

Schudden is over een korte afstand herhaaldelijk achtereenvolgens heen en weer of op en neer bewogen worden; hierbij is de beweging sneller en meer zichtbaar dan bij de beide vorige woorden.

Trillen zegt men van een zeer lichte beweging met kortere golving.

Zie, daar stort zich de schuimende waterval met daverend geweld uit de hoogte neder in de diepte. De grond daverde van de schok. Hij vertelt het een of 't ander nieuws met een daverende stem.

De trein stampte, dreunde, donderde over de bruggen. Het gedruis der hamers, het dreunen der telkens nederploffende gewichten.

Wat stond de boom nog lang te schudden op zijn halfgescheurde wortels! Ge kunt niet begripen hoe beverig ik soms ben; mijn hele bed kan er van schudden.

Een snaar doen trillen. Met trillende stem.

376. DEEL, DORSVLOER.

Deel is de bodem, de vloer van de schuur of de stal bij de vloer, in zijn geheel.

Dorsvloer is meer bepaald het harde gedeelte van de deel, waarop het koren kan gedorsen worden.

Met de koppen naar de deel gekeerd, waarop hun het lange voeder meestal zonder bak wordt voorgeworpen, staan de beesten aan reppels vastgebonden. Vermakelijke wegen, hard en effen als een deel.

Op de dorsvloer zongen de vlegels het lieve rikke-tikke-tak. Dina hielp nu de gewonde verplegen, die men, op wat stro en een kussen, op de dorsvloer had uitgestrekt.

377. DEEL, GEDEELTE, STUK, AANDEEL.

Deel stelt vooral de tegenstelling met het geheel op de voorgrond; het geeft aan waartoe iets behoort of waaruit iets bestaat.

Dat is slechts een deel van het werk. Een woordenboek in vier delen.

Bij **gedeelte** denkt men aan het geheel, maar stelt een bepaald deel tegenover een ander.

Een gedeelte van de hof was met aardappelen beplant, het andere werd als moestuin gebruikt.

Synoniemen



VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.



J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

